

แอฟริกา ค.ศ. 2050

Africa 2050

วารสารณ์ จุลปานนท์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แอฟริกา ค.ศ. 2050 มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการคือ ศึกษา แอฟริกาในบริบทโลกปัจจุบัน พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร แอฟริกันสู่ ค.ศ. 2050 และสถานะแอฟริกาใน ค.ศ. 2050 ผลการศึกษาพบว่า 1) แอฟริกาอยู่ภายใต้การเมืองโลกในระบบหลายขั้วใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางอำนาจโลกจากสหรัฐอเมริกา มาเป็นประเทศในเอเชียและแอฟริกา เช่น จีน อินเดีย รวมทั้งกลุ่ม BRICS ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญขึ้นในเวทีโลกและจะเห็นชัดเจนในครั้งแรกของศตวรรษที่ 21 2) แอฟริกาจะใช้แนวทางพัฒนาประเทศ โดยการเปิดเสรีอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยการบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาค และการบูรณาการกับตลาดโลก ทั้งนี้ใน ค.ศ. 2050 แอฟริกาจะมีประชากร 2,000 ล้านคน โดยชนชั้นกลางของแอฟริกาจะเป็นพลังสำคัญในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ด้วยเหตุนี้ แอฟริกาจะก้าวเข้าสู่สังคมแห่งความเจริญ และเป็นตัวแสดงที่สำคัญยิ่งขึ้นของโลกใน ค.ศ. 2050

คำสำคัญ : แอฟริกา ค.ศ. 2050

ABSTRACT

The important purposes of this research were to study Africa in the global context the development of African economy, society and population up to 2050 and the likely position of Africa in 2050. The principal findings are as follows: 1) Africa is in a new multipolar world which is experiencing a shift in power from the United States' predominance to an arena in which countries in Asia and Africa, such as China, India, and other BRICS countries, play a more significant role. This transition will continue taking a new shape across the first half of the 21st century. 2) Africa's development will be more open to the world by using regional economic integration and global market integration, or neo-liberalism. By 2050, Africa's population is projected to reach its peak at 2 billion. Africa's middle class is not only crucial for economic growth but also essential for democracy and good governance. Therefore, Africa will develop toward maturity and become a more crucial player on the world stage by 2050.

Keywords : Africa, 2050

¹ รองศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

แอฟริกาในยุคล่าอาณานิคม (ศตวรรษที่ 14-กลางศตวรรษที่ 20) ถูกมองว่าเป็นทวีปมืด หรือ Black continent กล่าวคือความรู้เกี่ยวกับแอฟริกาในยุคนั้นยังคงคลุมเครือ เป็นที่สงสัยใคร่รู้ธรรมชาติและความจริงของแอฟริกาค่อย ๆ ถูกเปิดเผยมากขึ้น โดยพ่อค้าอาหรับ นักสำรวจตะวันตก และความเจริญก้าวหน้าด้านการสื่อสารคมนาคม จนภายหลังได้รับเอกราชของประเทศส่วนใหญ่ในแอฟริกาในทศวรรษ 1960 แอฟริกา ก็ถูกมองว่าเป็นดินแดนแห่งความป่วยไข้ ยากจน เต็มไปด้วยโรคระบาด สงครามกลางเมืองเรื้อรัง และหนี้สินมหาศาล และเมื่ออ่านบทวิเคราะห์ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของโลก แอฟริกา ก็ถูกกันออกไป จนดูเหมือนว่าแอฟริกา จะมีใช้ส่วนหนึ่งของโลกเลย เว้นแต่เพียงว่าเป็นแหล่งสินค้าปฐม ทรัพยากรมนุษย์อ่อนแอ หรือเป็นเพียงวัตถุหรือสถานที่ ที่นานาชาติต้องเข้าไปแทรกแซงช่วยเหลือ เพื่อระงับความไร้เสถียรภาพที่นั่น (Cilliers, 2011)

ภายหลังการเกิดขึ้นของพันธมิตร กลุ่ม BRICS (ประกอบด้วยบราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้) ใน ค.ศ. 2008 ภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจโลกในปีนั้น สถานะของแอฟริกาในเวทีโลกเปลี่ยนไป กล่าวคือจากภาพความอ่อนแอที่สายตาประชาคมโลกเพ่งมองแอฟริกาในมิติต่างๆ ปัจจุบันแอฟริกาถูกมองว่าเป็นแหล่งลงทุน และแหล่งทรัพยากรที่มีค่า โดยเฉพาะจากสายตานักลงทุนชาวเอเชีย โดยเฉพาะจีน และอินเดีย ด้วยเหตุนี้ความเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้นทั่วโลก เห็นได้จากอัตราการเจริญเติบโตจากเศรษฐกิจของแอฟริกา ท่ามกลางภาวะการถดถอยของเศรษฐกิจโลกใน ค.ศ. 2009 เมื่อเศรษฐกิจโลกเติบโตร้อยละ 0.60 ภูมิภาคแอฟริกาได้ทะลุหลายชาฮารา (แอฟริกาใต้) มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ที่ร้อยละ 2.60 และขึ้นมาอยู่ในระดับร้อยละ 5 ในปี ค.ศ. 2010 ซึ่งการเจริญเติบโตดังกล่าวนี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความก้าวหน้าจากการส่งออกสินค้าปฐม การปรับปรุงคุณภาพด้านการบริหารจัดการ และประชากร ซึ่งก้าวไกลไปกว่าการพึ่งพาประเทศภายนอกแบบเดิม ๆ (IMF, 2010)

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้แอฟริกาโดดเด่นขึ้นใน ค.ศ. 2050 ก็คือปริมาณประชากรที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ

ชนชั้นกลาง แม้จะได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์และอีโบล่ากล่าวคือ ขณะนี้แอฟริกา มีประชากรประมาณ 1.2 พันล้านคน ในปี ค.ศ. 2050 และประชากรประมาณ 1 ใน 4 ของโลก จะอาศัยอยู่ในแอฟริกา จากการประมาณการของสหประชาชาติ เมื่อ ค.ศ. 2015 การขยายตัวของเขตเมืองในแอฟริกา จากการเข้ามาลงทุนและขยายตลาด และแสวงหาทรัพยากรของจีน ญี่ปุ่น อินเดีย ที่เพิ่มมากขึ้น ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ในปี ค.ศ. 2025 ชาวแอฟริกาส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตเมือง และแม้ว่าแอฟริกาจะยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของสหประชาชาติ (UN Millennium Development Goals-MDG) ใน ค.ศ. 2015 โดยการขจัดความยากจนให้หมดไปและการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมทั่วโลก แต่ความก้าวหน้าไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวก็มีความชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้สหประชาชาติได้คาดการณ์ว่าใน ค.ศ. 2050 โลกจะมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 9,000 ล้านคน แอฟริกาจึงถูกมองว่าจะเป็นอู่ข้าวอู่น้ำแห่งใหม่ของโลก โดยเชื่อว่าการลงทุนและการทำการเกษตรแนวใหม่อาจช่วยให้แอฟริกาเลี้ยงตัวเองได้ดีขึ้นและอาจเลี้ยงโลกได้

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาความพยายามของแอฟริกา ในการปรับตัวสู่อนาคตใน ค.ศ. 2050 ท่ามกลางกระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านจากโลกที่นำโดยสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ค.ศ. 1945 มาสู่ระบบโลกใหม่ที่เป็นหลายขั้ว (Multipolar) และผู้นำโลกใหม่จะชัดเจนขึ้นในครึ่งแรกของศตวรรษที่ 21 โดยมีแรงโน้มถ่วงมาที่ภูมิภาคเอเชีย ทำให้ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย อยู่ในฐานะตัวแสดงที่จะเข้ามามีบทบาทในแอฟริกาเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากสหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา แต่เพียงลำพัง จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประเภทการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย โดยเฉพาะเอกสารของธนาคารเพื่อการพัฒนาแอฟริกา กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก และคณะกรรมการเศรษฐกิจสังคมแอฟริกาแห่งสหประชาชาติ

วิธีการรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจาก Internet วารสารวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ และนำมาสังเคราะห์วิเคราะห์ ตีความ

แนวคิดทฤษฎีในการศึกษา

แนวคิดโลกาภิวัตน์

เมื่อโลกได้ก้าวมาสู่รุ่งอรุณของศตวรรษที่ 21 ก็เป็นที่เห็นพ้องกันหลายฝ่ายแล้วว่า โลกาภิวัตน์ เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่มีใครจะสามารถควบคุมได้ แต่คำว่า “โลกาภิวัตน์” (Globalization) ได้ถูกพูดถึงในกลุ่มนักวิชาการ นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ นักการธนาคาร นักธุรกิจ นักโฆษณา และดารามาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ดำเนินไปอย่างไรขอบเขต และปราศจากพรมแดน นอกจากนี้ประชาชนยังมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีผลกระทบต่อกันตลอดจนมีลักษณะของการระหว่างประเทศที่มีการติดต่อระหว่างชาติอย่างใกล้ชิด โดยผ่านข่ายการติดต่อข้ามชาติของการค้า คมนาคม ดาวเทียม การกระจายข่าว จนทำให้เกิดลักษณะไร้ความห่างไกลเพียงชั่วพริบตา สามารถรับรู้กันได้ทั้งหมดในเวลาเดียวกัน จนมีลักษณะของ “การเหนือดินแดน” (Supraterritorial) โลกาภิวัตน์ จึงมีหลายลักษณะทั้งโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การค้า สภาพแวดล้อม ความเชื่อ ความคิด โดยมีผู้ให้คำจำกัดความโลกาภิวัตน์ต่าง ๆ ดังนี้

Giddens (อ้างถึงใน วราภรณ์, 2553) กล่าวว่า โลกาภิวัตน์เป็นความเข้มข้นของการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมทั้งโลกซึ่งเชื่อมโยงท้องถิ่นที่ห่างไกลเข้าด้วยกัน

Held (อ้างถึงใน วรพจน์, 2553) โลกาภิวัตน์ เป็นเรื่องของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง การจัดการพื้นที่ความสัมพันธ์และการดำเนินกิจกรรมทางสังคมโดยอาจประเมินในแง่ระดับความครอบคลุม (extensity) ความเข้มข้น (intensity) ความรวดเร็ว (velocity) และผลกระทบ (impact) ซึ่งก่อให้เกิดการไหลเวียน และการสร้างเครือข่ายของกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์และการใช้อำนาจที่มีลักษณะข้ามทวีปหรือข้ามภูมิภาค

Robertson (อ้างถึงใน วรพจน์, 2553) กล่าวว่า โลกาภิวัตน์เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงการบีบอัดของโลก และการกระทำจนสำนึกได้ว่าโลกเป็นหนึ่งเดียวที่ทวีความเข้มข้นขึ้น

ด้วยเหตุนี้โลกาภิวัตน์จึงมีลักษณะของการเกิดเครือข่ายที่แผ่ขยายครอบคลุมกิจกรรมทางสังคม การค้า การเมือง สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมที่ถูกทำให้เข้มข้น และรวดเร็วขึ้นโดยพัฒนาการของเทคโนโลยี การสื่อสาร คมนาคม จนทำให้ระยะทางที่ห่างไกล และพรมแดนลดระดับความสำคัญลง

Friedman (2007) กล่าวว่าโลกของเราได้ผ่านยุคโลกาภิวัตน์ มาแล้ว 3 ยุค กล่าวคือ ยุคที่ 1 หรือโลกาภิวัตน์ 1.0 (ค.ศ.1492-1800) เริ่มเมื่อคริสโตเฟอร์ โคลัมบัสออกเดินทางสำรวจเส้นทางการค้าระหว่างโลกเก่า (ยุโรป) กับสหรัฐอเมริกา เพื่อแสวงหาทรัพยากร ในยุคนี้ รัฐเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลง โลกถูกย่อส่วนจากขนาดใหญ่เป็นขนาดกลาง ยุคที่ 2 หรือโลกาภิวัตน์ 2.0 (ค.ศ.1800-2000) ตัวเร่งกระบวนการโลกาภิวัตน์ในยุคนี้คือบริษัทข้ามชาติที่ได้ประโยชน์จากพัฒนาการเครื่องจักรไอน้ำ รถไฟ และพัฒนาการด้านสื่อสารเทคโนโลยี คมนาคมหลายประเทศและโลกถูกย่อส่วนจากขนาดกลางเป็นขนาดเล็ก แต่สำหรับยุคที่ 3 หรือโลกาภิวัตน์ 3.0 นี้ สำคัญมากและปัจจัยสำคัญในการย่อโลกลงสู่การแบนราบคือ บัจเจกชนในทุกมุมของโลกจากการเสริมแรงของคอมพิวเตอร์ ส่วนตัวเป็นเครื่องมือสำคัญในการย่อโลกและเสริมสร้างภาพในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การค้า การเงิน และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตดังกล่าวเป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมืองได้

แนวคิดสังคมนิยมใหม่

แนวคิดสังคมนิยมใหม่เป็นแนวคิดที่ต่อยอดมาจากการแนวคิดสังคมนิยมในเรื่องความหวาดระแวงด้านความมั่นคงกล่าวคือ การเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐหนึ่งรัฐใดโดยบริสุทธิ์ใจ อาจถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ขมขื่นจนทำให้รัฐนั้นต้องมีปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ ด้วยเหตุนี้เองนักสังคมนิยมใหม่จึงมองว่าโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมรัฐมากกว่าธรรมชาติของมนุษย์ จนทำให้มีการอธิบายปรากฏการณ์

ระหว่างประเทศโดยกรอบ สัจนิยมใหม่ (New realism) หรือสัจนิยมโครงสร้าง (Structural realism) ที่มองว่าโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมรัฐจึงมุ่งความสนใจไปที่ระบบระหว่างประเทศที่มีลักษณะเป็นอนาธิปไตย และแบบแผนการกระจายอำนาจในระบบ นอกจากนี้ นักสัจนิยมใหม่ยังมองว่าระบบระหว่างประเทศมีผลกระทบต่อรัฐและสังคมโลก แนวคิดสัจนิยมใหม่จึงเน้นการพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงในเวทีโลกจนขยายวงกว้างไปถึงการศึกษาด้านความร่วมมือในระบบระหว่างประเทศด้วย นักคิดสัจนิยมใหม่ก็เช่น เค็นเน็ท วอลซ์ (Kenneth Waltz) ที่อธิบายลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าเป็นอนาธิปไตยขาดรัฐบาลกลางกำกับพฤติกรรมรัฐ และรัฐต่าง ๆ มีอำนาจอธิปไตยที่จะตัดสินใจในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งในระบบระหว่างประเทศได้ สิ่งที่แตกต่างกันคือ ความสามารถของรัฐในการดำเนินการ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงในการเมืองโลกจึงเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจของมหาอำนาจ นอกจากนี้ Waltz จึงให้ความเห็นต่อระบบดุลอำนาจว่า มีทั้ง (1) ระบบดุลอำนาจแบบ 2 ขั้ว เช่น ระบบระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็น ค.ศ.1945-1990 (2) ระบบดุลอำนาจแบบหลายขั้ว (Multi-Polar) ซึ่งเป็นลักษณะของระบบระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็น และก่อนสงครามโลก ทั้งนี้ Waltz มองว่าโลกแบบ 2 ขั้วอำนาจมีสันติภาพมากกว่าโลกที่ประกอบด้วยหลายขั้ว (วารสาร, 2553) นอกจากนี้สำนักสัจนิยมใหม่ยังให้ความเชื่อมั่นต่อองค์การระหว่างประเทศว่าจะมีบทบาทในการดำเนินการโดยใช้สหประชาชาติเป็นเวทีในการดำเนินการทางทหาร ทูต อื่นๆ ในต้นศตวรรษที่ 21 นี้ ได้มีการเรียกกระบวนหลายขั้วว่าระบบหลายขั้วใหม่หรือ New Multi-Polar เพราะมีการกระจายอำนาจออกไปนอกภูมิภาคยุโรป ตะวันตกและสหรัฐอเมริกา คือมีตัวแสดงที่สำคัญที่มากขึ้นในโลก เช่น จีน อินเดีย บราซิล เป็นต้น

แนวคิดรูปแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

Rostow (1960) เขียนหนังสือเรื่อง The Stages of Economic Growth : A Non Communist Manifesto กล่าวว่า ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นมีรูปแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ 5 ขั้นตอน (โดยรูปแบบที่

เขาเสนอนั่นกล่าวได้ว่าเป็นการทำนายแนวคิดของมาร์กซ์ในเรื่องขั้นตอนของวิธีการผลิต 5 ขั้นตอน โดยผ่านพัฒนาการของสังคมต่าง ๆ คือ สังคมบุพกาล สังคมทาส สังคมศักดินา สังคมนิยม และสังคมคอมมิวนิสต์) ซึ่งรูปแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทัศนะ Rostow จะผ่านสังคมต่อไปนี้

1. สังคมประเพณีดั้งเดิม (Traditional Society) ลักษณะของสังคมนี้เป็นแบบดั้งเดิม ใช้การทำเกษตรและประชาชนยังต่างผูกพันกันตามบรรทัดฐาน ประเพณีของสังคม
2. สังคมก่อนเริ่มต้นพัฒนา (The precondition for take-off) เป็นสังคมที่เริ่มต้นนำเทคโนโลยีหรือพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์เข้ามาพัฒนาประเทศ ได้แก่ ประเทศล้าหลัง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศพัฒนาแล้ว
3. สังคมเริ่มต้นพัฒนา (The take-off) หมายถึงสังคมที่ได้เริ่มพัฒนาและมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการค้า การส่งออก การลงทุน การทำการค้าระหว่างประเทศโดยมีสินค้าส่งออกคือสินค้าปฐม
4. สังคมที่ก้าวสู่ความเจริญ (The drive toward maturity) ได้แก่ สังคมที่มีการขยายการผลิตมากขึ้น มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร
5. สังคมอุดมโภคิน (The age of high mass consumption) มีลักษณะสังคมที่พัฒนาไปสู่สังคมบริโภคนิยม มีการเจริญเติบโตทางการค้าระหว่างประเทศมากโดยเฉพาะในภาคบริการ

ในทัศนะของ Rostow นั้นสังคมที่เจริญและบรรลุซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจก็คือสังคมที่ต้องสร้างผลิตภาพและเป็นสังคมที่มีลักษณะบริโภคนิยม ด้วยเหตุนี้ สังคมที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่ความมั่นคงทางการเมือง แต่แนวคิดของ Rostow มีจุดอ่อนคือ ปราศจากการนำปัญหาสังคมอื่น ๆ ในสังคมที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมาพิจารณาด้วย เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของเมือง ปัญหาเรื่องช่องว่างคนรวยคนจน รวมทั้งปัญหาอาชญากรรมและอื่น ๆ

แนวคิดการทำให้ทันสมัย

Huntington (1971) กล่าวว่า การทำให้ทันสมัย (Modernization) คือกระบวนการว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงรอบด้านของความคิดและกิจกรรมของผู้คนทั้งในด้าน

จิตวิทยา ได้แก่ การเปลี่ยนค่านิยม ทศนคติและความคาดหวัง กล่าวคือในสังคมดั้งเดิมมนุษย์ไม่เชื่อว่าจะควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ แต่ในสังคมสมัยใหม่มนุษย์จะปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตลอดจนเปลี่ยนความจงรักภักดีจากระบบครอบครัวญาติมิตรไปยังชนชั้นหรือชาติได้ หรืออาจเปลี่ยนค่านิยมเฉพาะไปสู่ค่านิยมสากลที่ยึดมั่นกับความสำเร็จมากกว่าการสืบทอดทางสายเลือดในการสรรหาคนเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ส่วนการทำให้ทันสมัยในด้านประชากรศาสตร์ก็คือการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้มีอายุยืนยาวขึ้น โดยเคลื่อนย้ายด้านอาชีพ การเคลื่อนย้ายเข้าไปอาศัยในเขตเมืองจนทำให้ประชากรในเมืองเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและประชากรในชนบทลดลง สำหรับการทำให้ทันสมัยทางเศรษฐกิจหมายถึง การทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น มีอัตราส่วนระหว่างทุนต่อแรงงานเพิ่มขึ้น จะมีการเกษตรเพื่อการตลาด มีกิจกรรมทางการค้ามากขึ้น และกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะขยายตัวออกไปยังส่วนต่าง ๆ ของสังคม และมีการรวมอำนาจกิจกรรมระดับชาติไว้ที่ศูนย์กลาง มีสถาบันเศรษฐกิจระดับชาติเกิดขึ้น และประชากรมีความกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจมากขึ้น

Alatas (1972) กล่าวว่า การทำให้ทันสมัยคือกระบวนการที่ประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แผนใหม่ที่เกี่ยวข้องครอบคลุมรอบด้านของชีวิตมนุษย์มาใช้ในระดับต่าง ๆ โดยเริ่มจากตะวันตก และขยายไปยังส่วนอื่น ๆ ของโลก โดยมีจุดหมายให้การทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม ด้วยเหตุนี้การทำให้ทันสมัยจึงมีลักษณะของการทำให้เป็นตะวันตก (Westernization) กล่าวคือการทำให้ทันสมัยเกิดขึ้นในตะวันตก และค่อย ๆ ขยายมาในทุกภูมิภาคของโลกทั้งลาตินอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย โดยภูมิภาคเหล่านี้ต่างดูตัวแบบการสร้าง ความทันสมัยจากตะวันตกมาสร้างสังคมของตน ซึ่งได้แก่สังคมที่มีการขยายตัวด้วยอุตสาหกรรม (Industrialization) การขยายตัวของเขตเมือง (Urbanization) เนื่องจากประชากรย้ายเข้ามาทำงานในเขตเมืองมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจจะรวมศูนย์ในเขตเมือง มีการพัฒนาเศรษฐกิจ เกิดการผลิตเพื่อ

การตลาดแทนการผลิตเพื่อยังชีพ ทำให้ประชากรมีรายได้ต่อหัวเพิ่มมากขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแอฟริกา ค.ศ. 2050 มีจุดประสงค์สำคัญ 3 ประการคือ (1) การศึกษาแอฟริกาในบริบทโลกปัจจุบัน (2) ศึกษาพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากรแอฟริกาใน ค.ศ. 2050 และ (3) เพื่อศึกษาสถานะแอฟริกาใน ค.ศ. 2050 จากการศึกษพบว่า (1) จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ขณะนี้แอฟริกาอยู่ภายใต้การเมืองโลกในระบบหลายขั้วใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดโลกที่ศูนย์กลางการค้าโลกเปลี่ยนทิศทางไปที่ตลาดของประเทศกำลังพัฒนา จีน และอินเดีย มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น และศูนย์อำนาจเศรษฐกิจคือ สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ได้เริ่มเสื่อมถอยลงเพราะเผชิญวิกฤติเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีพันธมิตรใหม่เกิดขึ้น เช่น กลุ่ม BRICS ซึ่งเข้าไปมีบทบาทด้านเศรษฐกิจการค้าในแอฟริกามากขึ้น โดยแอฟริกาเป็นแหล่งป้อนทรัพยากรสำคัญแก่โลก เพราะขั้วอำนาจเศรษฐกิจดังกล่าว รวมทั้งรัสเซียต่างต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากจากแอฟริกา โดยเฉพาะพลังงานน้ำมัน แร่ธาตุ (2) สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แอฟริกาจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากรอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในมิติเศรษฐกิจนั้นแอฟริกาขณะนี้อยู่ในขั้นตอนเริ่มต้นพัฒนา (The take-off) ตามแนวคิดของโรสทาว (Rostow) ใน ค.ศ. 2050 แอฟริกาจะเป็นสังคมที่ก้าวเข้าสู่ความเจริญ คือเป็นสังคมที่มีการขยายตัวด้านการผลิต การขยายการลงทุนจากจีนการเพิ่มขึ้นของประชากรแอฟริกาใน ค.ศ. 2050 จะมีจำนวน 2,000 ล้านคน โดยเป็นชนชั้นกลาง 1,000 ล้านคน แอฟริกาขณะนั้นจะเต็มไปด้วยประชากรวัยหนุ่มสาวที่เป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การบริโภคจะขยายตัวอย่างยิ่ง จากจำนวนชนชั้นกลางดังกล่าว แอฟริกาจะเข้าสู่สภาวะการณ์ทำให้ทันสมัยตามแนวคิดของฮันติงตัน (Huntington) กล่าวคือเขตเมืองในแอฟริกาจะขยายตัวมากขึ้น จากการอพยพเข้ามาของคนจากชนบท และจะนำมาซึ่งปัญหาที่ท้าทายผู้นำประเทศ เช่น ปัญหาบริหารจัดการเขตเมือง อาชญากรรม ความขัดแย้ง ความอดอยาก ภาวะโลกร้อน และความ

ยากจนยังคงปรากฏในแอฟริกาแต่คนจนจะลดจำนวนลง ทรัพยากรธรรมชาติของแอฟริกายังคงมีความสำคัญตลอดเวลา จะมีการขุดค้นพบแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุใหม่ ๆ มีการทำเหมืองใหม่ ๆ มากขึ้น และประเทศที่พึ่งพาทรัพยากรแร่ธาตุจะต้องหาทางเพิ่มการผลิตและทำธุรกิจให้หลากหลาย เพื่อความอยู่รอด แอฟริกาจะใช้การปฏิวัติด้านพันธุกรรมเป็นแนวทางในการเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตรภายหลังการใช้ปฏิวัติเขียว และจะมีการศึกษาวิจัยเพื่อค้นพบวัคซีน และยาเพื่อรักษาสุขภาพประชากร ท่ามกลางปัญหาโรคระบาดที่ยังคงอยู่ ขณะที่แอฟริกากำลังปรับตัวสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยทั่วทวีป (Cilliers, 2011) เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการค้า การลงทุน แต่แอฟริกาก็ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กันไป สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ยังคงมีผลประโยชน์ผูกพันในแอฟริกาทั้งในเรื่องทรัพยากรและคุณค่าสากล โดยเฉพาะสหภาพยุโรปหวังให้แอฟริกาปฏิบัติตามคุณค่าสากล และการบริหารการปกครองที่ดี ด้วยเหตุนี้เองผู้นำของแอฟริกาจำเป็นต้องเรียนรู้การบริหารจัดการเพื่อเตรียมพร้อมการเป็นสังคมที่ก้าวสู่ความเจริญ สถานะของแอฟริกาใน ค.ศ. 2050 แอฟริกาจะเริ่มเข้าสู่ความเจริญ (3) สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ณ เวลานั้น แอฟริกาจะโดดเด่นขึ้นในเวทีโลก เพราะไม่เพียงแต่ปัจจัยด้านประชากร แต่ยักรวมถึงศักยภาพด้านทรัพยากรที่ไร้กาลเวลา และแอฟริกาอาจกลายเป็นศูนย์เศรษฐกิจสำคัญของโลกอีกศูนย์ หากเวลายืดยาวนานออกไปอีกหลัง ค.ศ. 2050 นอกเหนือจากศูนย์อำนาจเศรษฐกิจโลกในเอเชียตะวันออกซึ่งได้แก่ จีนและอินเดีย ในปัจจุบันแอฟริกาจึงเป็นตัวแสดงสำคัญในโลกที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นการพัฒนาตามกระแสหลัก ตามศูนย์อำนาจเดิมของโลกคือแนวทางการพัฒนาแบบตะวันตกที่ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างประชาธิปไตย การเปิดกว้างตามหลักการเสรีนิยมใหม่ เพื่อหลอมรวมประชากรโลกให้มีวิถีชีวิตคล้าย ๆ กันทั้งโลกเป็นการสนองตอบระบบทุนนิยมเสรีภาพภายใต้โลกาภิวัตน์แบบที่เป็นทุกวันนี้

สรุปและวิจารณ์ผล

ปัจจุบันแอฟริกายังอยู่ภายใต้บริบทโลกแบบหลายขั้วใหม่ ซึ่งศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนมาอยู่ที่เอเชีย โดยมีจีนเป็นผู้นำ ทำให้จีนได้ขยายการลงทุนในแอฟริกามากขึ้น และแอฟริกาก็ได้เปิดกว้าง โดยมีการบูรณาการเศรษฐกิจกับตลาดโลกมากขึ้น พัฒนาการดังกล่าวนี้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจสังคม และประชากรในแอฟริกาคือทำให้ดินแดนด้อยพัฒนาของแอฟริกาเข้าสู่ยุคเริ่มต้นการพัฒนา (Take-off) ในทัศนะของ Rostow ดังนั้น หากมีความต่อเนื่องในการพัฒนาประเทศจาก ค.ศ. 2015 จน ค.ศ. 2050 จะทำให้แอฟริกา มีสถานะเป็นสังคมที่ก้าวสู่ความเจริญได้ แต่เงื่อนไขสู่ภาวะดังกล่าวยังมีมากมายทั้งการที่แอฟริกาต้องปฏิบัติตามคุณค่าสากล หรือระเบียบโลกใหม่ (เช่น การเป็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน อนุรักษ์สภาพแวดล้อม) การบริหารการปกครองที่ดี การพัฒนาสุขภาพอนามัยการจัดภัยโรคระบาด สงครามกลางเมือง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง ผู้นำแอฟริกาต้องร่วมมือกันเพื่อบริหารจัดการให้แอฟริกาก้าวข้ามพันปัญหาไปได้ ขณะที่ชนชั้นกลางของแอฟริกากำลังขยายตัวทั่วทวีป เช่นเดียวกับการขยายการลงทุน การค้าของจีน ซึ่งจะทำให้สังคมแอฟริกาทันสมัยมากขึ้นในสายตาของ Huntington ดังนั้น แม้ว่ากรอบแนวคิดของ Rostow และ Huntington อาจดูล้าสมัย แต่กรอบแนวคิดดังกล่าวยังมีความสอดคล้องและช่วยให้ความกระจ่างในการอธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในแอฟริกา เพราะประเทศส่วนใหญ่ในแอฟริกายังล้าหลังกว่าหลายประเทศและหลายทวีปในช่วงที่แอฟริกาต้องเผชิญกระแสโลกาภิวัตน์ด้านเศรษฐกิจการค้า การลงทุนที่เชื่อมโยงรวดเร็ว ซึ่งผลักดันให้แอฟริกาต้องเปิดกว้างบูรณาการกับเศรษฐกิจโลกอยู่ขณะนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ติดตามศึกษาพัฒนาการด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม ประชากร โรคระบาด ความขัดแย้ง การปกครองของแอฟริกาอย่างต่อเนื่องว่าแอฟริกาจะมีความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจจนพัฒนาสู่สังคมที่มีความเจริญได้อย่างไร และจะต้องเผชิญอุปสรรคต่อพัฒนาการดังกล่าวได้อย่างไรบ้าง

2. ติดตามศึกษาพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ การเมืองโลกตัวแสดงที่สำคัญ โดยเฉพาะบทบาทของ ตัวแสดงใหม่ ๆ ที่เข้าไปมีบทบาทด้านการค้า การลงทุน การขยายเขตเมืองในแอฟริกา อาทิ จีน อินเดีย สหรัฐอเมริกา รัสเซีย พันธมิตรกลุ่ม BRICS และ สมาชิกอาเซียนบางประเทศ เช่น มาเลเซีย

3. ติดตามศึกษาผลการสำรวจค้นพบแหล่ง ทรัพยากรใหม่ ๆ ในแอฟริกาและพัฒนาการด้านการ ปฏิวัติเขียว และการปฏิวัติพันธุกรรมทางการเกษตรใน แอฟริกา

4. ควรเพิ่มความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเชิง ภูมิภาคแอฟริกามากขึ้น เพื่อเตรียมรับกับการพึ่งพา หรือความร่วมมือไทย-แอฟริกา หรือแอฟริกา-อาเซียน ซึ่งจะมีมากขึ้นในอนาคตอันใกล้

เอกสารอ้างอิง

- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. 2553. โลกาภิวัตน์ : ความรู้ ฉบับพกพา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ openworlds.
- วราภรณ์ จุลปานนท์. 2553. ทฤษฎีความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- Alatas, S. H. 1972. Modernization and Social Change. Sydney: New Century.

Cilliers, J. 2011. African Futures 2050: The next forty years. Retrieved January 5, 2013, from <http://www.issafrica.org/publications>.

Friedman, T. 2007. The World is flat : A brief history of the twenty-first century. New York: Pa Books.

Huntington, S.P.1971. Political Order in Changing Societies. New Haven: Yale University Press .

IMF. 2010. World Economic Outlook: Recover Risk and Rebalancing. Retrieve July 15, 2012 from <http://www.imf.org/external/pub/ft/weo/2010/02/index.htm>.

Rostow, W.W. 1960. Stages of Economic Growth. Mass: Cambridge University Press.